

Γιατί οι Κυκλάδες είναι άσπρες και μπλε αλλά κοντεύουν να “μαυρίσουν”

Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός / Οικολογία & Κλιματική Κρίση, Αρχιτεκτονική & Περιβάλλον (χλωρίδα-πανίδα)

Σέριφος EUROKINISSI

Η ιστορία της «λεύκανσης» των Κυκλάδων, έγινε με μια κυβερνητική απόφαση πριν από περίπου 85 χρόνια και που τελικά έγινε ιστορική και ενώ δεν ισχύει πια, καταφέρνει να επικρατεί.

Σέριφος EUROKINISSI

Από το περίφημο διάταγμα του Μεταξά το 1938, όπου επέβαλε να ασπριστούν με ασβέστη όλα τα κτήρια στις Κυκλάδες, σοβαντισμένα και ασοβάντιστα, μέχρι την ιδέα της βασίλισσας Φρειδερίκης το '55 να διαφημιστεί η Ελλάδα με καρτ ποστάλ της Μυκόνου με άσπρα σπιτάκια με μπλε παράθυρα, και μέχρι το πλαστικό χρώμα και τα κρύσταλλα στις βίλες της Σαντορίνης το 2022, έχουν γίνει πολλά.

Παράνομα, ανεξέλεγκτα, ασεβή.

Όχι, οι Κυκλάδες, πριν από το 1938 δεν είχαν μόνο λευκά σπίτια με μπλε παράθυρα. Ούτε μέταλλο, κρύσταλλο και πισίνες βέβαια.

Ας πάρουμε όμως την ιστορία από τα τέλος.

Το καλοκαίρι που μόλις μας αποχαιρέτησε, έγινε μεγάλη συζήτηση για τα κάποιες ολοκαίνουριες, «χολιγουντιανών» προδιαγραφών βίλες, που χτίστηκαν σε δημοφιλή Κυκλαδονήσια. Διάσημα αρχιτεκτονικά γραφεία υπογράφουν τις υπερπολυτελείς κατασκευές, που για τους ιδιοκτήτες τους αποτελούν το νέο τους πολύτιμο τρόπαιο και για κάποιους άλλους την απόλυτη αποτυχία της πολιτείας να διασώσει το τοπίο, την αρχιτεκτονική και πολιτιστική κληρονομιά του τόπου.

Η Ελλάδα κάνει σήμερα σημαία τη βιωσιμότητα, αγαπά όμως πολύ το μαζικό

τουρισμό και αυτά τα δυο δεν συναντώνται εύκολα. Τουλάχιστον όχι χωρίς σωστούς κανόνες, σχέδιο και έλεγχο. Επίσης, η χώρα μας, έχει μια «ροπή» ως πούμε, στην αναρχία, αφού δεν ελέγχει και ο καθένας γκρεμίζει και χτίζει ότι και όπου θέλει, ακόμα και σε παραδοσιακούς οικισμούς που διέπονται από κανονισμούς αυστηρούς, ακόμα και για να τοποθετήσεις μια εξωτερική πρίζα.

Και τι σχέση έχουν όλα αυτά με το θέμα μας, που είναι το λευκό και το μπλε των Κυκλάδων, θα αναρωτηθείτε. Τα συμπεράσματα θα είναι όλα δικά σας, αφού διαβάσετε τις γνώμες των ανθρώπων που μίλησαν στο Magazine. Της σπουδαίας αρχιτέκτονος Μαίρης Καβάγια και του αρχαιολόγου Λευτέρη Ζώρζου.

ΚΥΚΛΑΔΕΣ ΚΑΙ ΧΡΩΜΑ

Η πρωτεύουσα της Σύρου, Ερμούπολη. © NICK PALEOLOGOS / SOOC

Η αρχιτέκτων κα. Μαίρη Καβάγια μελετά όλη της ζωή της Κυκλάδες, δημιουργώντας ξενοδοχεία και κατοικίες. Μας εξηγεί την ιστορία «Κυκλάδες και Χρώμα».

Μαίρη Καβάγια: «Οι Κυκλάδες ,αποτελούνται από 24 νησιά που έχουν κοινά αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά τα οποία διαμορφώθηκαν μέσα στους αιώνες , ακολουθώντας τη κοινή τους «τύχη» και αυτό που θα λέγαμε «νησιωτισμό» τους.

Τα περισσότερα νησιά είναι μικρά, σχεδόν ένας βράχος στη θάλασσα, καταφύγια στις κακοκαιρίες και λιμάνια-σταθμοί στην πορεία των πλοίων.

Η πολεοδομική τους οργάνωση: μικροί «οχυρωμένοι» οικισμοί αρκετοί από αυτούς συνέχεια βυζαντινών οικισμών, οχυρές κατοικίες και αγροτικές εγκαταστάσεις («κατοικίες, καθοικίες, μάντρες κ.α). Οι «πεζούλες» διαμορφώνουν όλο τον χώρο των νησιών συγκρατώντας το ελάχιστο διαθέσιμο χώμα και δημιουργούν τις καλλιεργήσιμες επιφάνειες, ακολουθώντας το φυσικό ανάγλυφο.

Για κάποια από αυτά τα νησιά ήδη από τον 18ο αιώνα αναπτύσσονται και «αστικά» κέντρα προσανατολισμένα στο εμπόριο και τη ναυτιλία, με την αντίστοιχη αστική αρχιτεκτονική να επηρεάζεται από την δυτική αρχιτεκτονική και να ενσωματώνει τα στοιχεία της στην «τοπική» οικοδομική παράδοση (Ερμούπολη Σύρου, Οία-Μεγαλοχώρι-Φηρά-Μεσαριά Σαντορίνης, Χώρα Τήνου, Χώρα Νάξου κ.α.)».

ΤΟ ΑΣΒΕΣΤΩΜΑ ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΟΙ ΠΕΙΡΑΤΕΣ

Η Σαντορίνη πριν την επέλαση του άσπρου. © KLAUS DURRICH

Μαίρη Καβάγια: «Το ασβέστωμα και το αρμολόγημα των πέτρινων τοίχων δεν ήταν άγνωστο στους κατοίκους των νησιών ως μέσο απολύμανσης και μόνωσης των χώρων .

Το εξωτερικό σοβάτισμα των κτιρίων γίνονταν από παλιά, κυρίως αφ' ότου εξέλειπε ο κίνδυνος των πειρατών και κουρσάρων , γιατί η ανεπίχριστη πέτρα που γίνονταν ένα με το τοπίο βοηθούσε στο να γίνουν τα κτίρια δυσδιάκριτα από μακριά και έτσι να αποτρέπουν τον κίνδυνο. Περιγραφές, γκραβούρες, σχέδια και φωτογραφίες των περιηγητών του 19ου και αρχών 20ου αι. δείχνουν τους οικισμούς των νησιών σοβατισμένους και λευκούς.

Η Σαντορίνη π.χ. επειδή χρησιμοποιούνταν πάντοτε η θηραϊκή γη (πορσελάνα) ως συνδετικό κονίαμα στο κτίσιμο και στο σοβάτισμα έδινε μία εικόνα «μονολιθικής» πλαστικής αρχιτεκτονικής».

ΟΙ ΚΥΚΛΑΔΕΣ ΗΤΑΝ «ΗΠΙΑ» ΠΟΛΥΧΡΩΜΕΣ

Εκκλησία στη Σαντορίνη. Το κόκκινο χρώμα φαίνεται ακόμα.

Μαίρη Καβάγια: «Τα κτίρια του 19ου και αρχών 20 αι., αυτά που λέμε γενικευμένα «νεοκλασσικά», όπως και αρκετά από τα λαϊκά σπίτια είχαν χρώματα, αλλά αυτά είχαν βάση τον ασβέστη και τα οξειδία που προέρχονταν από την γη (χοντροκόκκινο, λουλάκι, ώχρα, φούμο). Έτσι τα χρώματα αναμειγμένα στον σοβά ήταν γαιώδη και αποκτούσαν με την πάροδο του χρόνου, ήπιους γλυκούς τόνους».

ΤΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΤΟΥ ΜΕΤΑΞΑ ΚΑΙ Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΠΡΟΒΟΛΗ

Σπίτι στη Σαντορίνη.

Μαίρη Καβάγια: «Το δ/γμα του Μεταξά του 1938 αφορούσε στα κτίρια που ανήκαν στην κατηγορία της «λαϊκής» αρχιτεκτονικής (κατά την ορολογία της εποχής) και ένας από τους σκοπούς του ήταν η επιβολή της καθαριότητας και της απολύμανσης λόγω ενδημούντων ασθενειών (φυματίωση, χολέρα, τραχώματα κα) σε αυτούς τους φτωχούς και απομονωμένους τόπους.

Η τουριστική προβολή της χώρας στη δεκαετία του 1950 ,διατήρησε το σχήμα

«Μεταξά» Κυκλάδες-λευκό -μπλε-ουρανός και θάλασσα -εθνικά χρώματα .Η κατάσταση αυτή παγιώθηκε στις συνειδήσεις των ανθρώπων ντόπιων και τουριστών».

ΤΟ ΣΗΜΕΡΑ ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΤΗ ΕΠΙΒΟΛΗ ΤΟΥ ΜΑΖΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Κυκλάδες, σήμερα. ■ EMMANOUIL PAPADOPOULOS/SOOC

Μαίρη Καβάγια: «Σήμερα, τα πράγματα έχουν αλλάξει. Ο «μαζικός» τουρισμός έτσι και αλλιώς έχει επιβάλλει τους κανόνες του σε πείσμα των «ειδικών όρων δόμησης» και των «αρχιτεκτονικών επιτροπών» που θεσπίστηκαν από το Ελληνικό κράτος από τη δεκαετία του 1980. Η αδυναμία του συστήματος ήταν ότι παράλληλα δεν θεσμοθετήθηκαν και χωροταξικοί κανόνες που θα εξασφάλιζαν την διατήρηση του τοπίου και θα αποφεύγονταν η άναρχη δόμηση και η τουριστική «εκμετάλλευση» των νησιών σε βάρος οποιασδήποτε άλλης δραστηριότητας υπήρχε στο κάθε νησί. Ποιος λογαριάζει σήμερα τις ταπεινές αγροικίες με τους ελάχιστους χρηστικούς χώρους, τις πεζούλες και τα παλιά μονοπάτια;. Ποιος καλλιεργεί σήμερα κριθάρι στην Κύθνο με τις απέραντες ξερολιθιές; Εδώ κινδυνεύει να εξαφανιστεί ο αρχαίος αμπελώνας της Σαντορίνης με το ΠΟΠ κρασί που τόσο έχει διαφημιστεί.

Εκτός αυτού τα χρώματα με τα οποία βάφονται σήμερα τα κτίρια είναι ακρυλικά ή

πλαστικά .Τι σχέση έχει το magenta με το χοντροκόκκινο, το yellow με την ώχρα, η μπλε βάση με το λουλάκι . Επομένως χωρίς πολλά λόγια το χρώμα των κατασκευών καθορίζεται από την χημική βιομηχανία των χρωμάτων. Κάποιες μικρές και περιορισμένες προσπάθειες, συνήθως εισαγόμενες από την γειτονική Ιταλία, καταφέρνουν αποτελέσματα πιο κοντά στα παλιά χρώματα».

ΟΙ ΝΕΟΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ ΒΡΗΚΑΝ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΩΣ ΔΕΔΟΜΕΝΗ

Ανεμόμυλος στο Κουφονήσι. 📷 EUROKINISSI

Μαίρη Καβάγια: «Οι νέοι αρχιτέκτονες βρήκαν αυτή την κατάσταση ως δεδομένη. Ειδικά σε νησιά με έντονες τουριστικές πιέσεις , όπως η Μύκονος , η Σαντορίνη, η Πάρος αντιμετωπίζονται με ένα πνεύμα «σύγχρονης μινιμαλιστικής» αρχιτεκτονικής που μικρή σχέση έχει με τον ίδιο τον τόπο όπου χτίζονται. Οι κατασκευές πολλαπλασιάστηκαν με ρυθμούς «λαίμαργους», απευθύνονται σε ανθρώπους που «καταναλώνουν» το ελληνικό καλοκαίρι μέσα στον ελάχιστο χρόνο παραμονής τους στα νησιά και ζητούν και επιβάλλουν την αρχιτεκτονική των «ανέσεων» και της πολυτέλειας χωρίς καν να αγγίξουν το πνεύμα και τον πολιτισμό του κάθε τόπου.

Αρκεί μια μεγάλη μπαλκονόπορτα/τζαμαρία με θέα στο πέλαγος, δυό πέτρινοι τοίχοι ανάμεσα σε τοίχους σοβαντισμένους λευκούς με στρογγυλεμένες γωνίες

σαν «λουκουμάδες» και κυρίως το «στοιχείο του νερού» που δεν λείπει πλέον από καμία αρχιτεκτονική σύνθεση. Πρέπει να υπάρχει πρόσβαση με αυτοκίνητο στην κάθε βουνοπλαγιά (άρα οργώνεται το τοπίο με δρόμους), να υπάρχει άφθονο νερό παντού (άρα , αφαλατώσεις ή τεράστιες δεξαμενές) , φωτισμός (άρα ανάγκη για περισσότερα ΚWA και πετρέλαιο και φωτισμός όλων των δρόμων), κήποι εξωτικοί, αεροδρόμια, λιμάνια, rent a car κλπ. Η κατάσταση αυτή κατά την γνώμη μου δεν έχει δυστυχώς επιστροφή και το πρόβλημα στο τι χρώμα θα έπρεπε να έχουν οι κατασκευές μοιάζει χωρίς αντικείμενο.

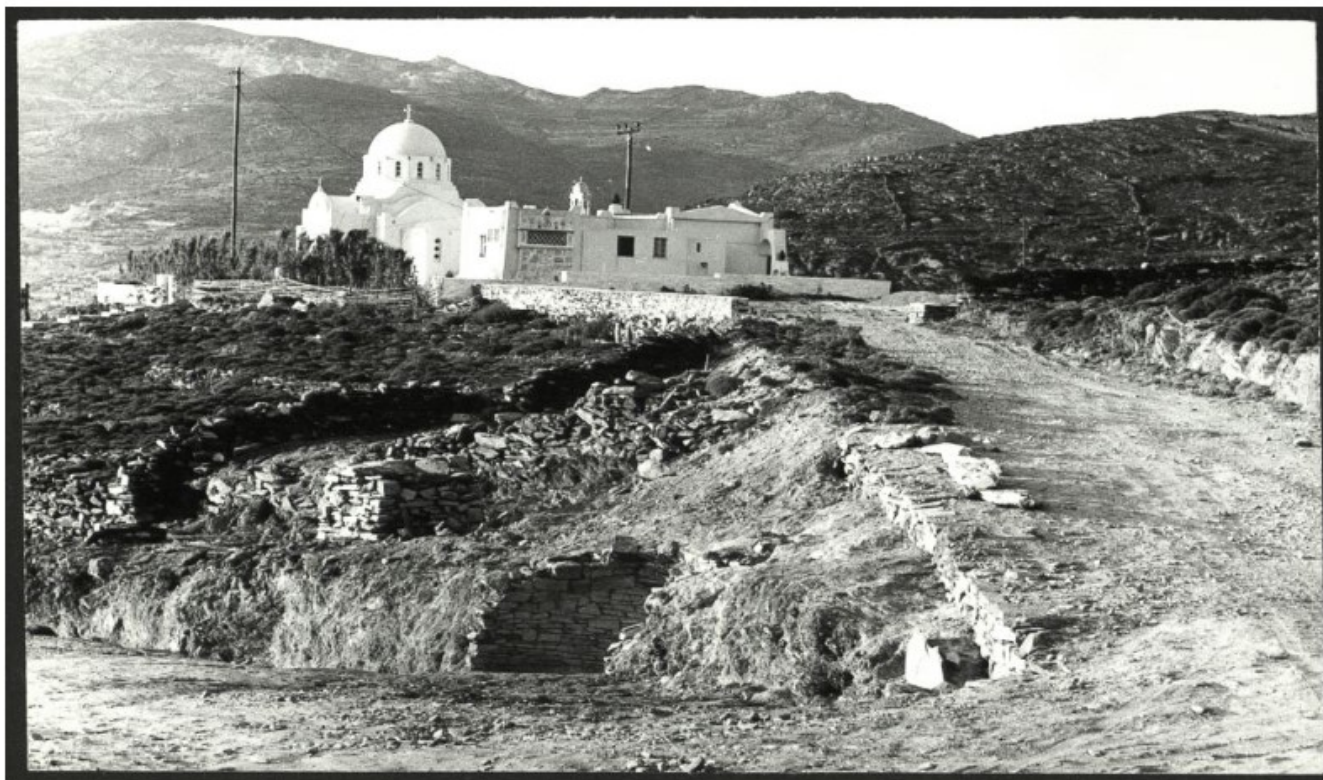
ΤΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΓΙΝΕΙ

Μαίρη Καβάγια: «Δεν γνωρίζω ποια είναι η σωστή πολιτική στη «διαχείριση» του χώρου και ποιος μπορεί να την εφαρμόσει. Τα 2.300.000 άτομα που το 2022 «πέρασαν» από την Σαντορίνη τι κατάλαβαν και πόσο τους ενδιαφέρει αν τα χρώματα που έχουν βαφτεί τα κτίρια στην Οία θυμίζουν Μεξικό ή Μαρόκο. Αρκεί μία selfie με φόντο την καλντέρα και το sunset».

Καλή ελληνική αρχιτεκτονική υπάρχει. Αλλά και αυτή χάνεται μέσα στο γενικό χαμό.

Η σωστή ένταξη των κτιρίων στον χώρο , η δημιουργία χώρων που προσφέρουν στον χρήστη την οικειότητα , την αρμονία , ο σεβασμός στον προσανατολισμό και στην σχέση του εσωτερικού με τον εξωτερικό χώρο είναι στοιχεία που κάθε καλός αρχιτέκτονας περιλαμβάνει στο έργο του».

ΤΟ WHITE WASHING

Ανασκαφή στην Τήνο, 1979. 📷 EUROKINISSI

Ο Σαντορινιός αρχαιολόγος και δημιουργός του Ψηφιακού Αρχείου Θήρας κ. Λευτέρης Ζώρζος, ξεκίνησε πριν από δέκα χρόνια τη δημιουργία του Αρχείου, ξεκινώντας με την ψηφιακοποίηση διάφορων συλλογών. Παράλληλα αναζητούσε να βρει οτιδήποτε υπάρχει σε βιβλία, περιοδικά και χάρτες από το 1500 έως το 1900 και έχει σχέση με την Σαντορίνη. Μαζί μια ομάδα εθελοντών γρήγορα κατάλαβαν ότι όλο αυτό θα είχε νόημα αν ήταν προσβάσιμο online και έτσι ξεκίνησαν να φτιάχνουν το site και τα social media. Επιπλέον ανέπτυξαν και άλλες εθελοντικές δράσεις, όπως συντήρησης σε χώρους πολιτισμού και μουσείων, ενώ έχουν αναλάβει την συντήρηση και ριζική ανακαίνιση του Ναυτικού Μουσείου της Σαντορίνης. Ποιος είναι όμως ο στόχος;

Λευτέρης Ζώρζος: «Στόχος μας φυσικά είναι η συντήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς της Σαντορίνης. Δυστυχώς σήμερα γίνεται «white washing» σε όλα τα επίπεδα. Θέλουν όλα τα κτήρια να είναι λευκά, με μπλε τρούλους και γκρι πάτωμά, ένας συνδυασμός που τον βλέπουμε σε πάρα πολλά ξενοδοχεία. Αυτό προέκυψε από το συνδυασμό πολλών πραγμάτων. Και από τα καρτ ποστάλ που διαφήμιζαν Κυκλάδες, με αυτό ακριβώς το μοτίβο. Και τα μετασεισμικά κτίρια ήταν τα περισσότερα λευκά και από έργα τέχνης, κ.α. Μετά το σεισμό του '56, υπήρξε μια μεγάλη ανάγκη να δημιουργηθούν γρήγορα σπίτια για όλους τους κατοίκους, διότι έμεναν σε σκηνές τότε. Τότε ήρθαν μηχανικοί από την MOMA στο νησί και έφτιαξαν πολύ γρήγορα, πρόχειρα σπίτια, όπου τα περισσότερα από αυτά

είχα λευκό χρώμα.

Σήμερα δεν υπάρχει κανονισμός που επιβάλλει το λευκό, όμως υπάρχουν συγκεκριμένα χρώματα που μπορείς να βάψεις εξωτερικά τα κτίρια και μάλιστα, ισχύουν διαφορετικοί όροι αν βρίσκεσαι π.χ. μέσα σε παραδοσιακό οικισμό, κλπ.».

Η ΕΠΙΒΟΛΗ ΤΟΥ ΛΕΥΚΟΥ ΕΧΕΙ ΠΕΡΑΣΕΙ ΣΤΟΥΣ ΕΠΙΣΚΕΠΤΕΣ

Μύκονος, σήμερα EUROKINISSI

Λευτέρης Ζώρζος: «Η αίσθηση ότι όλα πρέπει να είναι λευκά έχει περάσει και στους επισκέπτες. Αυτό το πρέπει είναι ουσιαστικά το πρόβλημα, διότι προφανώς ποτέ όλα τα κτήρια στις Κυκλάδες δεν ήταν μόνο λευκά.

Αυτό που εμένα με ενοχλεί είναι ότι έχει περάσει σαν νοοτροπία και θεωρείται δεδομένο ότι όλα τα κτίρια Σαντορίνη πρέπει να είναι λευκά.

Στον οικισμό της Οίας παρατηρεί κανείς ότι υπάρχουν πολλά χρώματα σε αρκετά κτίρια. Σε κάποιες περιπτώσεις έχουν σεβαστεί την ιστορία του κτιρίου και το πως ήταν παλιά, σε πολλές όμως τα χρώματα είναι λάθος. Στην Οία, στον Πύργο στο Εμπορίο, μπορείς να δεις συνδυασμούς από χρώματα που υπήρχαν τότε. Όσο βγαίνουμε όμως προς τα έξω το τοπίο αλλάζει και βλέπουμε μεγάλους όγκους κατάλευκων κτηρίων.

Δεν είναι μόνο το χρώμα όμως αλλά και τα υλικά που χρησιμοποιούν, όπως πλαστικά, γυαλιστερά χρώματα που δημιουργούν αντανάκλασεις στο φως. Υπάρχουν ακόμη πολλά μεταλλικά στοιχεία αλλά και κρύσταλλο, υλικά που ούτε σχέση έχουν με τον τόπο και φυσικά απαγορεύονται από το νόμο. Δυστυχώς δε γίνεται κανένας έλεγχος. Θεωρούν επίσης ότι με τη χρήση λίγης ηφαιστειακής πέτρας σε κάποιο σημείο, δίνουν παραδοσιακό χαρακτήρα στο κτίσμα».

Η ΣΥΡΟΣ ΣΩΖΕΙ ΤΗΝ ΠΑΡΑΔΟΣΗ

Λευτέρης Ζώρζος: «Στα Κουφονήσια που γνωρίζω, καθώς πέρασα εκεί αρκετά χρόνια λόγω ανασκαφών, δεν υπήρχε ιδιαίτερη αρχιτεκτονική παράδοση, αλλά ερχόντουσαν από άλλα νησιά και έφερναν στοιχεία αρχιτεκτονικά.

Θεωρώ ότι στη Σύρο σε μεγάλο βαθμό έχει διατηρηθεί ο αρχιτεκτονικός χαρακτήρας στα νεοκλασικά κτίρια και όχι μόνο. Κατά τη γνώμη μου αυτό είναι το πιο αντιπροσωπευτικό παράδειγμα της Κυκλαδικής αρχιτεκτονικής του σήμερα και σώζεται διότι γίνονται πιο αυστηροί έλεγχοι και είναι πολύ πιο ευαισθητοποιημένη η κοινωνία σε τέτοια θέματα».

ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ Η ΕΠΟΜΕΝΗ ΜΕΡΑ

Λευτέρης Ζώρζος: «Το ζήτημα είναι να δούμε ποια είναι η επόμενη μέρα - ίσως να είναι ήδη πολύ αργά. Πρέπει όμως να προστατευτούν κάποια συγκεκριμένα κομμάτια του νησιού, πρέπει άμεσα να γίνουν ενέργειες όχι μόνο από την πλευρά του Δήμου αλλά και από την Εφορία Αρχαιοτήτων και Νεότερων Μνημείων και από την ίδια την πολιτεία που πρέπει να προστατεύσει αυτό το μοναδικό προϊόν. Διότι σαν προϊόν το βλέπουν πλέον και δεν διακρίνω να υπάρχει κάποια άλλη προσέγγιση. Πιστεύω δε ότι αν ήταν σε κάποια άλλη χώρα η Σαντορίνη ή η Μύκονος ή κάποιο άλλο νησί, δεν θα τα είχαν αφήσει να γίνουν «Ελντοράντο». (σ.σ. οι υπεύθυνοι φανταζόμαστε ότι έστω διαβάζουν, αφού προφανώς δεν βλέπουν)

Πηγή: news247.gr